

Eduskunnan lakivaliokunta 17.6.2020

Asia: EJ 10/2020 - E 12/ 2020 vp – Komission työohjelma vuodelle 2020

Komissio julkaisi työohjelmansa kuluvalle vuodelle 29.1.2020, mutta koronaviruskriisiin vastamiseksi ja siitä toipumiseksi työohjelman päivitys tuli ajankohtaiseksi kevään kuluessa. Komissio joutui mukauttamaan pidemmän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävän työnsä välittömään kriisinhallintaan. Mukautettu työohjelma 2020 julkaistiin 27.5.2020. Komission työohjelmasta annetussa valtioneuvoston E-kirjeessä ja tätä täydentävässä E-jatkokirjeessä on tiivistetty hallitusohjelman valossa valtioneuvoston yleiset kannat komission suunnitelmiin. Komission eri aloitteisiin otetaan tarkemmin kantaa niitä koskevissa kirjelmissä valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistoimintana PL 96 § ja PL 97 § mukaisesti.

Työohjelmasta annettu E-kirje ja nyt käsittelyssä oleva E-jatkokirje käsittelevät uuden komission työohjelmaa ja siihen sisältyviä strategisia aloitteita sekä Suomen näkemyksiä hyvin tiiviisti. E-jatkokirje ei käsittele yksityiskohtaisesti kaikkia sektoreita tai kaikkia vuonna 2020 käsittelyssä olevia EU-asioita ja ministeriöiden sektorikohtaiset EU-toiminnan suunnitelmat täydentävät kokonaisuutta. Nämä on laadittu vastauksena VNK:n toimenpidepyyntöön alkuvuonna 2020. OM:n 17.2.2020 päivätty vuoden 2020 EU-vaikuttamissuunnitelma (OM2020-00030) on tämän lausunnon liitteenä.

OM:n EU-toiminnan painopisteet vuodelle 2020

E-jatkokirjeessä todetaan, että komission päivitetyssä työohjelmassa painotetut pyrkimykset ovat Suomen tavoitteiden mukaisia: vihreä ja digitaalinen siirtymä, ihmisten hyväksi toimiva talous, sisämarkkinoiden vahvistaminen sekä unionin yhteisten arvojen ja globaalin roolin edistäminen tukevat jäsenmaiden toipumista koronaviruskriisistä ja edistävät vahvaa, yhtenäistä ja toimintakykyistä unionia sekä kestävä Eurooppaa. Valtioneuvoston EU-tavoitteiden tukena oikeusministeriön painopistealueiksi vuoden 2020 EU-vaikuttamisessa on määritelty *yhteisten arvojen vahvistaminen, kokonaisturvallisuuden edistäminen ja paremman EU-sääntelyn kehittäminen*. Nämä ovat keskeisiä myös koronaviruskriisin oloissa. Komission päivitettyyn työohjelmaan ei vuonna 2020 sisälly oikeuslalla kokonaan uusia aloitteita vuoden alussa annettuun työohjelmaan verrattuna, mutta tulevana vuosina vaikutukset voivat olla tätä suurempia.

Yhteiset arvot. Komissio toteaa työohjelmassaan demokratian olevan unionin ydinarvo, yhdessä perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen kanssa. Suomen EU-puheenjohtajakaudella yhteiset arvot olivat yksi puheenjohtajuusohjelman painopisteistä. Oikeusvaltioperiaatteen edistäminen tuotiin vahvemmin osaksi myös oikeusministereiden agendaa, neuvostossa hyväksyttiin päätelmät perusoikeuskirjan täytäntöönpanosta sekä rikosten uhrien oikeuksista, ja agendalle nostettiin myös korruption torjunnan tehostaminen. Covid 19 –pandemia on entisestään korostanut yhteisten arvojen kunnioittamisen tärkeyttä. Komission vuoden 2020 työohjelma sisältää useita yhteisten arvojen edistämiseen tähtääviä hankkeita, joihin kuuluu syksyllä julkaistava komission

ensimmäinen vuosittainen oikeusvaltioreportti/vuosikertomus sekä loppuvuonna annettava eu-rooppalaisen demokratian kehittämistä koskeva toimintaohjelma. Suomen pitkään toivoma ja esillä pitämä EU:n perusoikeusviraston uudistamista koskeva asetusehdotus on juuri julkaistu ja Suomi osallistuu aktiivisesti sen käsittelyyn. Unionin yhteisten arvojen vahvistamiseksi tärkeiden muiden aloitteiden aikataulut ovat pysyneet samana verrattuna vuoden alussa annettuun komission työohjemaan; strategia rikosten uhrien oikeuksista (annetaan kesäkuussa 2020), strategia EU:n perusoikeuskirjan täytäntöönpanosta (loppuvuosi 2020), sekä seksuaalivähemmistöjen oikeuksia koskeva strategia (loppuvuosi 2020).

Kokonaisturvallisuuden edistäminen. Komission työohjelmaan sisältyvä sisäisen turvallisuuden työ kohdistuu monelta osin Suomen hallitusohjelmaan kirjattuihin tavoitteisiin. Näiden aloitteiden antaminen on hieman siirtynyt Covid 19 –pandemian myötä. Vielä tänä vuonna kuitenkin odotetaan mm. lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumista koskevaa politiikka-aloitetta (komission strategia syysy 2020). Ihmiskaupan torjumista koskevan komission strategian antaminen on siirtynyt alkuvuoteen 2021. Myös unionin sisäisen turvallisuuden strategia uudistetaan, vaikka työ on hieman viivästynyt. Suomen EU-puheenjohtajakaudella tehty työ kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi ja mm. koko rikosprosessiketjun toimivuutta korostavat, Suomen puheenjohtajakaudella hyväksytyt neuvoston päätelmät antavat pohjan jatkotyölle. Covid 19 –pandemia on nostanut EU-keskusteluihin myös uusia painotuksia, kuten lähisuhdeväkivallan vastainen työ, jota oikeusministeriön pitää niin ikään tärkeänä. Lisäksi oikeusministerit ovat keskustelleet mm. pandemian vaikutuksista rajat ylittävään oikeudelliseen yhteistyöhön.

Paremmen EU-sääntelyn kehittäminen. Komission painotuksiin kuuluu *one in, on out* -periaate, ennakkointi, toissijaisuusperiaate, tehokkaammat kansalaiskuulemiset sekä digitalisaatio. Komissiolta keväällä odotetun, parempaa sääntelyä koskevan tiedonannon antaminen on lykätty vuoden loppuun. Paremmen sääntelyn painotus komission työssä sopii hyvin yhteen hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden kanssa. Myös digitalisaatio näkyy komission työohjelmassa läpileikkaavasti. Digitalisaation rooli tulee entisestään kasvamaan, kun pandemian myötä tarpeet digitalisaation nopeampaan edistämiseen ovat käyneet ilmeisiksi. Komission tavoitteet Euroopan digitaalisen valmiuden kasvattamiseksi tulevat edellyttämään toimenpiteitä koko komission toimikauden ajan, ja digitaalinen siirtymä vaikuttaa kaikilla politiikkasektoreilla monella tavalla unionitasonkin toimenpiteisiin ja painotuksiin. Tekoälyn valkoinen kirja annettiin alkuvuodesta 2020 ja tietyt sen jatkotoimet siirtyvät vuoteen 2021. Tämä koskee muun muassa turvallisuus-, vastuuvollisuus- ja perusoikeuskysymyksiä koskevaa jatkovalmistelua.

Vuoden 2020 merkittäviin EU-kysymyksiin myös oikeusalan näkökulmasta kuuluvat neuvottelut unionin tulevasta rahoituskehyksestä ja elpymispaketista sekä uuden suhteen neuvottelut Britannian kanssa.